

УДК 339.137.2

Г. Нагорняк, канд. техн. наук., доц., І. Нагорняк

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

**ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ МАШИНОБУДІВНИХ
ПІДПРИЄМСТВ**

H. S. Nahorniak, Ph.D., Assoc. Prof., L. S. Nahorniak

**INTELLECTUAL CAPITAL AS NECESSARY CONDITIONS TO PROVIDE
COMPETITIVENESS DOMESTIC MACHINE-BUILDING ENTERPRISES**

В умовах вирішення задачі імпортозаміщення машинобудівна галузь повинна стати локомотивом розвитку всіх видів виробництв, забезпечуючи їх сучасною технікою і сприяючи вдосконаленню технологій і методів організації бізнес-процесів. В даний час машинобудування являє собою сукупність розрізнених підприємств, не об'єднаних в окремий комплекс. Розвиток машинобудівного виробництва неможливо уявити без впровадження програм з інноваційного оновлення та модернізації технологічного парку та випуску принципово нової продукції, реалізації інноваційних ідей забезпечення ефективного інвестиційного процесу, програм підвищення інвестиційної активності та привабливості машинобудівних підприємств. Машинобудування – це провідна галузь обробного виробництва, яка задовольняє потреби всіх галузей національної економіки. Специфіка машинобудування полягає у виробництві засобів виробництва. Для машинобудування характерна уніфікація, стандартизація та нормалізація окремих вузлів. Базою машинобудування є металооброблення. Рушійним фактором наукоємного виробництва є інновації. Інноваційна економіка України визначає його конкурентоспроможність.

У сучасних умовах, коли на порядок денний економічного розвитку виходить формування інформаційної економіки, в усій більшій мірою проявляється залежність соціально-економічних відносин від процесу трансформації знань в особливий вид капіталу – інтелектуальний. Найбільших успіхів сучасна наука досягла у вивченні інтелектуального капіталу на рівні підприємства. У ряді робіт вітчизняних та іноземних науковців інтелектуальний капітал розглядається як інтелектуальна діяльність людини у соціально-економічній системі. У цьому підході практично не проводиться межа між інтелектуальною діяльністю, яка приносить дохід і володіє економічним ефектом й іншими видами, та формами інтелектуальної діяльності. Вважаємо, основна цінність концепції інтелектуального капіталу полягає саме у виділенні особливого елемента соціально-економічних відносин, тобто аналізування інтелекту як чинника економічного розвитку. У цьому сенсі потрібно розуміти відмінність між інтелектуальним капіталом як знанням, здатним приносити дохід, й іншими видами знання, які мають, наприклад, виключно науково-технічне або культурно-історичне значення. У цьому сенсі інтелектуальний капітал представляє собою таку форму знань, яка використовується у виробничому процесі та приносить додатковий дохід. Звідси випливає суттєва відмінність між інтелектом й інтелектуальним капіталом. Інтелект представляє собою сукупність розумових здібностей людини та накопичених знань, а інтелектуальний капітал – таку частину інтелекту, яка здатна виступати джерелом отримання доходу. Таким чином, інтелектуальний капітал представляє собою особливу частину інтелекту.

Об'єктивною основою для збільшення інтелектуального капіталу є наступні характеристики людини: природні якості (здоров'я, психофізіологічна стійкість тощо); відповідне виховання, а також високий культурний рівень. Основними методами

збільшення інтелектуального капіталу особистості є підвищення рівня освіти та кваліфікаційно-професійної підготовки, що поєднується з невтомною роботою над його збільшенням і пошуком нових рішень. Паралельно з придбанням знань і розширенням кругозору людина змінює цілі, до яких вона прагне, разом з методами їх досягнень. У даний час використання високих технологій вимагає оновлення знань більшості фахівців один раз у 5-7 років. Усі ці методи у сукупності формують певний менталітет, який є невід'ємною рушійною частиною інтелектуального капіталу людини.

Інтелектуальний капітал підприємства, у свою чергу, представляє собою сукупність індивідуальних інтелектуальних капіталів, інтегруючим фактором яких виступає рівень підприємницьких здібностей підприємства, що дозволяє здійснювати його комбінацію як всередині нього, так і з іншими факторами виробництва. Це дозволяє погодитися з позицією Т. Стюарта, який визначає його як суму знань всіх працівників компанії, що забезпечує її конкурентоспроможність. Забезпечення технологічних й організаційних конкурентних переваг виступає основною функцією даного виду капіталу. Т. Стюарт та інші вчені вважають інтелектуальний капітал підприємства інтегрованим утворенням і пропонують виділити в ньому три складові частини: людський капітал, структурний капітал (інтелектуальна власність й інформаційні ресурси), споживчий або клієнтський капітал. Усі три компоненти інтелектуального капіталу знаходяться у постійній взаємодії один з одним. У зв'язку з цим, недостатнім є інвестувати в кожен з них, необхідний системний підхід до розвитку інтелектуального капіталу підприємства, що забезпечує взаємне стимулювання ними один одного. Так, один із класиків концепції інтелектуального капіталу Л. Едвінссон навіть запропонував розраховувати інтелектуальний капітал як ефект множення людського капіталу на структурний капітал. У той же час, кожен елемент відрізняється за якісними характеристиками від інших і детермінується різними факторами. Так, важливим показником людського капіталу підприємства, його здатності до нововведень стає питома вага нової продукції у загальному обсязі реалізації. При ефективному управлінні підприємством максимальна сума прибутку від інвестицій в людський капітал може у кілька разів перевищує прибуток від інвестицій в техніку. У свою чергу, людський інтелектуальний капітал представляє собою агрегований показник, який включає в себе два попередніх рівня, функцією якого виступає забезпечення суверенітету держави, інноваційної траєкторії його розвитку, а також стійкі темпи розвитку економіки. Звідси можна зробити висновок, що по мірі підвищення рівня категорія інтелектуального капіталу набуває все більш широкого значення. Так, якщо для окремого економічного суб'єкта інтелектуальний капітал постає як фактор виробництва, який виступає поряд з іншими факторами і в комбінації з ними, то для національної економіки це вже потенціал економічного розвитку, резерв підвищення якості життя.

Література

1. Пархоменко, В.Д. Інтелектуальний капітал – основа розвитку підприємства [Електронний ресурс] / В.Д. Пархоменко, А.О. Пархоменко. – Режим доступу: <http://journals.uran.ua/index.php/2225-6407/article/viewFile/6248/5543>
2. Эдвинссон Л. Корпоративная долгота. Навигация в экономике, основанной на знаниях. М.: ИНФРА. 2005. С. 120-121.
3. Stewart T.A. Intellectual Capital. The New Wealth of Organizations. N.-Y.-L., 1997. P.7